

«Αθηνά»

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΠΛΩΝ

Θωμά Χατζίκου 11,, Θεσσαλονίκη 56122, Τηλ/Fax: 2310904794 / 6944165341, www.armscontrol.info

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Μανώλης Αστρεινίδης
Διεθνολόγος Ερευνητής του Ε.Κ.Ε.Ο. «Αθηνά»

Τρίτη 10 Νοεμβρίου 2009

Εισαγωγή

Η Ρωσία έχει επανενεργοποιήσει τις προσπάθειές της προκειμένου να αναπτύξει το Σύμφωνο Συλλογικής Ασφάλειας από ένα εν πολλοίς συμβολικό πολιτικό Οργανισμό σε μια πιο συνεκτική στρατιωτικοποιημένη συμμαχία ασφάλειας. Στη προμετωπίδα αυτών των προσπαθειών βρίσκεται ένα ρωσικό σχέδιο δημιουργίας μιας Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης του Οργανισμού Συλλογικής Ασφάλειας και έναν διευρυμένο Στρατιωτικό Όμιλο της Κ. Ασίας. Η στρατιωτικοποίηση της συμμαχίας του ΟΣΑ και ο μετασχηματισμός του σε ένα φερέγγυο Οργανισμό ασφαλείας μπορεί να ενισχύσει τη δυνατότητα του Κρεμλίνου να περιορίσει την επιρροή των ΗΠΑ και γενικότερα της Δύσης στην Ευρασία. Μπορεί επίσης να δώσει στη Ρωσία τη δυνατότητα να αυξήσει τον έλεγχο της επί των πρώην σοβιετικών κρατών και να δημιουργήσει ξανά μια συμμαχία παρόμοια με το Σύμφωνο της Βαρσοβίας.

Ο Οργανισμός Συλλογικής Ασφάλειας είναι ένας περιφερειακός αμυντικός σχηματισμός που αποτελείται από επτά κράτη-μέλη: Ρωσία, Λευκορωσία, Αρμενία, Καζακστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν και Ουζμπεκιστάν. Δημιουργήθηκε αρχικά το 1992 υπό την αιγίδα της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών και του Συμφώνου Συλλογικής Ασφάλειας του οποίου σκοπός είναι η προαγωγή της ειρήνης, η ενδυνάμωση της διεθνούς και περιφερειακής ασφάλειας και σταθερότητας και η διασφάλιση της συλλογικής άμυνας της ανεξαρτησίας, εδαφικής ακεραιότητας και κυριαρχίας των κρατών μελών.¹ Ο Οργανισμός Συλλογικής Ασφάλειας, υπό την ηγεσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας, έχει ένα Συμβούλιο Συλλογικής Ασφάλειας, ένα Συμβούλιο Υπουργών Άμυνας, ένα Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών, μια Γραμματεία και μια μικρή δύναμη ταχείας ανάπτυξης που αποτελείται από 4.000 στρατιώτες.

Μετά την 11 Σεπτεμβρίου 2001 και την επέμβαση των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν και στη Κ. Ασία, οι προσπάθειες της Ρωσίας για αναβίωση της συμμαχίας ασφάλειας επιταχύνθηκαν καθώς πολλά κράτη της περιοχής αμφισβήτησαν τις μακροπρόθεσμους αμερικανικούς σκοπούς και προθέσεις στη περιοχή. Ο πόλεμος στο Ιράκ το 2003 εξυπηρέτησε ως ακόμα ένας καταλύτης για αλλαγή. Όμως ίσως ο ζωτικότερος σημασίας λόγος για την απόφαση της Ρωσίας να παγιώσει την απόφαση για τον μετασχηματισμό του

¹ Χάρτης του Οργανισμού Συλλογικής Ασφάλειας http://untreaty.unorg/unts/144078_158780/5/9/13289.pdf

Οργανισμού Συλλογικής Ασφάλειας σε μια ισχυρή στρατιωτική συμμαχία ήταν ο πόλεμος στη Γεωργία το 2008.

Οι ρωσικές προσπάθειες για στρατιωτικοποίηση του Οργανισμού

Μετά τον πόλεμο με την Γεωργία τον Αύγουστο 2008, ο Πρόεδρος Μεντβέντεφ κάλεσε τα κράτη μέλη να αυξήσουν τις στρατιωτικές ικανότητες του Οργανισμού Συλλογικής Ασφάλειας. Το Φεβρουάριο 2009 κατά τη διάρκεια μιας Συνόδου Κορυφής στη Μόσχα οι αρχηγοί των κρατών συμφώνησαν στην καθιέρωση μιας δύναμης ταχείας αντίδρασης. Αυτή η δύναμη προορίζεται να αντιμετωπίσει μια σειρά προκλήσεων σε θέματα ασφαλείας στη περιοχή της Κ. Ασίας και έχει την εντολή να αποκρούσει στρατιωτική επίθεση, να διεξάγει ειδικές επιχειρήσεις προκειμένου να εξαφανίσει τρομοκράτες και εξτρεμιστές, να πολεμήσει εναντίον του οργανωμένου εγκλήματος και της διακίνησης ναρκωτικών καθώς όμως και να αντιμετωπίζει φυσικές και βιομηχανικές καταστροφές.²

Η δύναμη αυτή θα αποτελείται από 16.000 στρατιώτες από τους οποίους οι 8.000 θα είναι Ρώσοι. Το Καζακστάν θα παράσχει 4.000 στρατιώτες και οι υπόλοιποι 4.000 θα απαρτίζονται από στρατιωτικές δυνάμεις της Λευκορωσίας, της Αρμενίας, του Κιργιστάν και του Τατζικιστάν. Το Ουζμπεκιστάν θα υποστηρίζει προς το παρόν με στρατιωτικές δυνάμεις αλλά σε ad hoc περιπτώσεις όπως σε επιχειρήσεις δίωξης ναρκωτικών ή σε περιφερειακές κρίσεις που θα θεωρούνται απειλητικές για τα ζωτικά συμφέροντα της χώρας στη Κ. Ασία. Η δημιουργία της νέας αυτής δύναμης ταχείας αντίδρασης εγκαινιάστηκε το καλοκαίρι 2009 και παρόλο που δεν είχε ολοκληρωθεί πλήρως ο σχηματισμός της, διεξήγε τις πρώτες κοινές τακτικές ασκήσεις της στο Καζακστάν μεταξύ Αυγούστου-Σεπτεμβρίου 2009.

Σε συντονισμό με τις ρωσικές προσπάθειες για τη δημιουργία αυτής της δύναμης, το Κρεμλίνο επανέφερε επίσης ένα σχέδιο για ίδρυση ενός Κεντροασιατικού Στρατιωτικού Συμπλέγματος που θα χρησιμοποιεί τις ένοπλες δυνάμεις των μελών του ΟΣΑ. Αυτό το Κεντροασιατικό Στρατιωτικό Σύμπλεγμα θα συμπληρώνει και με κανένα τρόπο δεν θα αντικαθιστά τη ρωσο-αρμενική και τη ρωσο-λευκορωσική στρατιωτική συμμαχία που τώρα είναι σε λειτουργία στην Ευρασία.³

Γιατί η Ρωσία στρατιωτικοποιεί τον ΟΣΑ;

Εκτός από τη νέα Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας του Μαΐου 2009 που προβλέπει ενέργειες για τη μη διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής, τη διακίνηση ναρκωτικών, το παράνομο εμπόριο όπλων και το οργανωμένο έγκλημα που βεβαίως απειλούν τη σταθερότητα στη Κ. Ασία, υπάρχουν δύο μεγαλύτερα στρατηγικά θέματα που οδηγούν τη Ρωσία στη στρατιωτικοποίηση του ΟΣΑ: η συνεχιζόμενη επέκταση του NATO προς ανατολάς και η εξάπλωση της φανατικής ισλαμικής μαχητικότητας σαν αποτέλεσμα της αυξανόμενης αστάθειας στο Αφγανιστάν και στο βορειοδυτικό Πακιστάν.

Η είσοδος της Αλβανίας και της Κροατίας στο NATO τον Απρίλιο 2009 και η πιθανότητα εισόδου και άλλων πρώην ελεγχόμενων από τη Μόσχα κρατών όπως η Γεωργία και η Ουκρανία έχει πιθανότητα ενισχύσει τους ρωσικούς φόβους για περικύκλωση από το NATO. Επίσης η αμερικανική πρωτοβουλία να εγκαταστήσει ένα πυραυλικό αμυντικό σύστημα στο έδαφος πρώην ελεγχόμενων κρατών, νυν μελών του

² «Russian -led CSTO Grouping Adds Military Dimension», *Radio Free Europe Radio Liberty*, 4 Φεβρουαρίου 2009, http://www.rferl.org/Content/Rapid_Reaction_Force_Adds_Military_Dimension_To_CSTO/1379324.html

³ «Russia creates own version of NATO in Central Asia to be prepared for big war», *Pravda*, 29 Μαΐου 2009, <http://dprogram.net/2009/05/29/msm-russia-creates-its-own-of-nato-in-central-asia-to-be-prepared-for-big-war/>.

NATO., έχει διευρύνει τις ρωσικές ανησυχίες για τις μακροπρόθεσμες βλέψεις του NATO σ' αυτό που η Μόσχα θεωρεί ιστορική σφαίρα επιρροής της στην Αν. Ευρώπη και Κ. Ασία.

Όπως περιγράφεται στη νέα Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας της Ρωσίας, η Μόσχα θεωρεί τον ΟΣΑ ως βασικό εργαλείο για την αντιμετώπιση περιφερειακών προκλήσεων καθώς και πολιτικών αλλά και στρατιωτικών απειλών.⁴ Σύμφωνα με τον Ρώσο Πρόεδρο: «όσον αφορά στην πολεμική ικανότητα, [ο ΟΣΑ] χρειάζεται το ίδιο είδος εκπαίδευσης όπως και οι στρατιώτες του Βορειοατλαντικού Συμφώνου»⁵ Κατά δεύτερο, το Κρεμλίνο ανησυχεί για την αυξανόμενη αστάθεια που προξενούν οι ενέργειες των ακραίων ισλαμιστών στο Αφγανιστάν και στο Πακιστάν, η οποία κατ' επέκταση απειλεί να εξαπλωθεί στη Ρωσία και σε άλλα κεντροασιατικά κράτη. Από το 2006 η γενική κατάσταση της ασφάλειας στο Αφγανιστάν έχει επιδεινωθεί σημαντικά καθώς έχουν επανασυσταθεί και οργανωθεί ξανά οι Ταλιμπάν, η Αλ-Καΐντα και άλλες ακραίες ομάδες που διεξάγουν επιχειρήσεις σε ολόκληρη τη χώρα. Ρώσοι αξιωματούχοι ασφαλείας εκτιμούν ότι βραχυπρόθεσμα η κατάσταση ασφαλείας στο Αφγανιστάν είναι αποθαρρυντική καθώς ομάδες μαχητών του Ισλάμ και εγκληματικά στοιχεία συνεχίζουν να κλιμακώνουν τις επιθέσεις τους σε βάρος Αφγανών πολιτών και δυνάμεων της Νατοϊκής Συμμαχίας.

Το ίδιο ανησυχητική είναι η κατάσταση στο βορειοδυτικό Πακιστάν. Στις αρχές Μαΐου 2009 οι μαχητές Ταλιμπάν «έσπασαν» μια συμφωνία ειρήνης με την πακιστανική κυβέρνηση εγκαινιάζοντας μια σειρά επιθέσεων που τους επέτρεψαν να αποκτήσουν τον έλεγχο μιας κοιλάδας, περίπου 100 χλμ. βορειοδυτικά της πρωτεύουσας. Ενώ ο πακιστανικός στρατός και η πολιτική ηγεσία γιορτάζουν την εκδίωξη των Ταλιμπάν από τις θέσεις που αρχικά είχαν ήλεγχαν, τα μέλη του ΟΣΑ ανησυχούν όλο και περισσότερο μήπως οι Ισλαμιστές μαχητές εγκαταλείποντας το Β.Δ. Πακιστάν επανεγκατασταθούν σε ασφαλείς ζώνες εντός του Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν, Τουρκμενιστάν, Καζακιστάν και στη Ρωσία.

Μια σοβαρή επίπτωση κάποιας τέτοιας εξέλιξης θα είναι οι ενδο-εθνοτικές προτριβές και η δημογραφική αλλοίωση του ρωσικού πληθυσμού καθώς σύμφωνα με αναφορές του ΟΗΕ μεταξύ 1992-2008 ο γενικός πληθυσμός της Ρωσίας μειώθηκε κατά 12 εκ. (στα 142 εκ) ως απόρροια της μείωσης των γεννήσεων, του χαμηλότερου προσδόκιμου ζωής και ενός όχι υγιούς πληθυσμού.⁶ Κατά την ίδια περίοδο ένα υψηλότερο του μέσου ποσοστό γεννήσεων και η μετανάστευση συντέλεσε στην αύξηση των εθνοτικά Μουσουλμάνων περί το 40% στα 25 εκ⁷. Εάν αυτοί οι ρυθμοί συνεχίσουν με αυτή την ένταση είναι πιθανόν οι Ρώσοι να βρεθούν μειονότητα στη χώρα τους.

Συνέπειες

Από μια στρατηγική σκοπιά η ίδρυση ενός αξιόπιστου ΟΣΑ μπορεί να καλλιεργήσει κλίμα αυξημένης σταθερότητας στη Κ. Ασία. Για παράδειγμα, η έμμεση και άμεση υποστήριξη των αμερικανικών και νατοϊκών επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν για τη καταστολή των Ταλιμπάν και τον έλεγχο της διακίνησης οπίου. Μια τέτοια υποστήριξη όμως μπορεί να αποσκοπεί στην απόσπαση παραχωρήσεων εκ μέρους της Δύσης σε πιο πιεστικά θέματα όπως η επέκταση του NATO και η εγκατάσταση αντιπυραυλικής άμυνας.

⁴ “Strong grouping of troops may turn CSTO into NATO analogue”, *ITAR-TASS*, 30 Μαΐου 2009, <http://www.itar-tass.com/eng/level12.html?NewsID=13995683&PageNum=0>

⁵ President of Russia Official Web Portal, 4 Φεβρουαρίου 2009, http://president.kremlin.ru/eng/speeches/2009/02/04/1956_type82914type82915_212504.shtml.

⁶ “Russia Facing Demographic Challenges,” United Nations Development Program, National Human Development Report, Russian Federation 2008, σ. 18

⁷ “Muslim Birthrate Worries Russia,” *The Washington Times*, 20 November 2006, <http://www.washingtontimes.com/news/2006/nov/20/20061120-115904-9135r/>

Ο μετασχηματισμός μιας τέτοιας συμμαχίας σε μια ομάδα στρατιωτικοποιημένης ασφάλειας θα αποτελέσει ένα εργαλείο το οποίο θα χρησιμοποιεί η Μόσχα για την επίτευξη αρκετών στρατηγικών της στόχων.

Ένας στρατιωτικοποιημένος Οργανισμός μπορεί επίσης να αποτελέσει το μηχανισμό με τον οποίο η Ρωσία να διαμορφώνει ευκολότερα το γεωστρατηγικό περιβάλλον στην Ευρασία εναρμονισμένο στις ρωσικές πολιτικές.

Έτσι στις 17 Απριλίου 2009 ο Ρώσος Πρόεδρος καταδίκασε την απόφαση του NATO να διεξάγει μια στρατιωτική άσκηση στη Γεωργία από 6 Μαΐου έως

1 Ιουνίου. Μετά τη διαμαρτυρία του Μεντβέντεφ, το Καζακστάν και η Αρμενία ακύρωσαν τη συμμετοχή τους στη νατοϊκή άσκηση. Αυτό καταδεικνύει τη βούληση του ΟΣΑ και των μελών του να ευθυγραμμιστούν με τις πολιτικές της Ρωσίας. Αν και το Κρεμλίνο επίσημα αρνείται κατηγορηματικά την οποιαδήποτε ανάμειξη στην απόφαση της Αρμενίας ή του Καζακστάν ωστόσο αυτά τα γεγονότα είναι ενδεικτικά του βαθμού στον οποίο η Μόσχα είναι σε θέση να διαμορφώσει το γεωστρατηγικό περιβάλλον στη περιοχή.

Τα εμπόδια του ΟΣΑ και οι ευκαιρίες για τη Δύση

Αν και οι ρωσικές προσπάθειες έχουν επανενεργοποιήσει τη συμμαχία του ΟΣΑ με σκοπό να σχηματίσουν μια πιο εύρωστη στρατιωτική δομή, ο Οργανισμός έχει ακόμα πολύ δρόμο μέχρι να μπορέσει η Μόσχα να τον χρησιμοποιεί ώστε να εμποδίσει τη δυτική επιρροή στη Κ. Ασία ή να θεωρείται ως μια αποτελεσματική αντιστοιχία και αντίβαρο στο NATO. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα δίνεται στις ΗΠΑ και στους νατοϊκούς τους συμμάχους μια ευκαιρία να επιδιώξουν επιλογές που να καθιστούν τον ΟΣΑ περισσότερο πολιτική παρά στρατιωτική συμμαχία.

Έτσι κατ' αρχή, οι ΗΠΑ με τους συμμάχους τους μπορεί να εκμεταλλευτούν τα συχνά αποκλίνοντα εθνικά συμφέροντα εντός του ΟΣΑ. Από την εποχή της συρρίκνωσης της Σ. Ένωσης, τα αποκλίνοντα εθνικά συμφέροντα υπήρξαν τα κύρια εμπόδια που απέτρεπαν τον μετασχηματισμό του Συμφώνου Συλλογικής Ασφάλειας όπως και του ΟΣΑ σε μια συνεκτική συμμαχία. Στο στρατιωτικό πεδίο, τα μέλη του ΟΣΑ εκφράζουν ήδη αρκετές επιφυλάξεις για τις επισπευσμένες προσπάθειες της Ρωσίας να στρατιωτικοποιήσει τον Οργανισμό και με τον τρόπο αυτό καταδεικνύουν την ανησυχία τους ως προς τις μακροπρόθεσμες προθέσεις της Μόσχας για τη συμμαχία. Στη Σύνοδο κορυφής του Φεβρουαρίου 2009 το Ουζμπεκιστάν επέλεξε τη παροχή στρατιωτικής βοήθειας κατά περίπτωση αποφεύγοντας να δεσμεύσει μόνιμα στρατιωτικές της δυνάμεις. Υπάρχει επίσης συνεχιζόμενη διαφωνία των μελών του ΟΣΑ ως προς το πώς θα χρησιμοποιείται η δύναμη ταχείας αντίδρασης σε καιρό κρίσης.

Δεύτερο, εκμεταλλευόμενοι τα αποκλίνοντα εθνικά συμφέροντα των μελών του ΟΣΑ, οι ΗΠΑ και το NATO μπορεί να αναπτύξουν διμερείς σχέσεις με μεμονωμένα κράτη-μέλη σε ένα ευρύ φάσμα διπλωματικών, οικονομικών και θεμάτων ασφαλείας αντί να αναγνωρίσουν επίσημα σχέσεις με τη συμμαχία ως σύνολο. Αυτές οι μεμονωμένες σχέσεις μπορεί να μεγαλώσουν και να βαθύνουν την απόκλιση των εθνικών συμφερόντων των μελών του ΟΣΑ από αυτά της Ρωσίας εμποδίζοντας τη συμμαχία να αποκτήσει υψηλό ποσοστό διεθνούς νομιμότητας ως περιφερειακός μηχανισμός ασφαλείας. Οι ανεπτυγμένες διμερείς σχέσεις μπορεί να υπονομεύσουν τη πολιτική βούληση των μελών του ΟΣΑ να υποστηρίξουν διάφορες επιχειρήσεις στη περιοχή.

Συμπέρασμα

Οι ανανεωμένες προσπάθειες της Ρωσίας να στρατιωτικοποιήσει τον Οργανισμό Συλλογικής Ασφάλειας σε μια συμμαχία τύπου Συμφώνου Βαρσοβίας έχουν επιταχυνθεί τα τελευταία χρόνια. Ο στόχος της

Μόσχα να μετασηματίσει αυτή τη συμμαχία σε έναν Οργανισμό ασφάλειας ως αντίπαλο του ΝΑΤΟ μπορούσαν να αποδώσουν καρπούς αν οι ρωσικές προσπάθειες να δημιουργήσουν μια δύναμη ταχείας αντίδρασης και ένα κεντροασιατικό στρατιωτικό σύμπλεγμα πραγματοποιηθούν τους επόμενους μήνες. Εάν αυτό συμβεί οι ηγέτες του Κρεμλίνου θα είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τον Οργανισμό Συλλογικής Ασφάλειας ως άλλο ένα εργαλείο για να αυξήσουν την επιρροή τους στα πρώην ελεγχόμενα από τη Μόσχα κράτη καθώς και για να περιορίσουν τη δυτική επιρροή στη Κ. Ασία και την επέκταση του ΝΑΤΟ στην Αν. Ευρώπη.

Προκειμένου να αποτρέψουν την ανάδυση του ΟΣΑ ως στρατιωτικής συμμαχίας, οι ΗΠΑ και η Ευρώπη θα πρέπει να επισπεύσουν τις διπλωματικές και οικονομικές προσπάθειες ώστε να βελτιώσουν τις διμερείς σχέσεις με τα κράτη-μέλη αλλά και να εκμεταλλευτούν τα εγγενή αποκλίνοντα εθνικά συμφέροντα μεταξύ των κρατών-μελών.